

**ХРЫСЬЦІЯНСКАЕ АБ'ЕДНАНЬНЕ БЕЛАРУСКІХ РАБОТНІКАЎ
У В. БРЫТАНІІ**

АБ'ЕДНАНЬНЕ
МЕСЯЧНИК

**UNITED CHRISTIAN BYELORUSSIAN WORKERS IN GT. BRITAIN
MONTHLY**

А Б'ЕДНАНЬНЕ

№3/81 ЛЕНДАН ЧЭРВЕНЬ 1959 ГОД. ГОД ВЫДАНЬНЯ 12
/з нагоды 15-тых угодкаў/

II - УСЕБЕЛАРУСКІ КАНГРЭС

"
/з нагоды 15-тых угодкаў/

Ізноў угодкі! На гэты раз - 15-тыя угодкі II Усебеларускага Кангрэсу. І так з году у год, бо ж урачыстыя съявітаваныні датаў гістарычных падзеяў маюць глыбейшае абронтуванье, чымсь толькі адданьне належнае пашаны тым, якія, прыймаючы удзел у гэтых падзеях, злажылі сваё жыцьцё за свабоду для свайго народа і незалежнасці свайго краю.

II Усебеларускі Кангрэс, акром таго, належыць да тэй гістарычнай падзеі, якая съведчыць аб непераможнасці беларускага духа свабоды ды імкненіні усяго народа да незалежнага дзяржаўнага жыцьця.

Да ацэнкі гістарычных падзеяў нельга падходзіць з гледзішча сучаснае перспектывы, а трэба разглядаць іх з перспектывы таго часу, калі гэтыя падзеі адбываліся.

Сёння, з перспектывы 15-ці год і зьмененых за гэты час міжнародных суадносінаў, можна разглядаць гэтае пытанье парознаму, але гэта не дасыць безстороннае ацэнкі таго часу, і так абставінаў, у якіх адбываўся II Усебеларускі Кангрэс.

Аналізуючы аб'ектыўна абставіны з часоў 2-га Усясьветнай Вайны, мы павінны будзем прызнаць, што ~~для~~ беларускага народа, як жывога нацыянальнага організму, які не цеу паміраць, існавала тады толькі такая альтэрнатыва: або змагацца па баку свайго папярэдняга акупанта - Маскоўскіх бальшавікоў, або - па баку новага акупантата Беларусі - нямецкіх нацыстаў. Сацыяльна-палітычныя систэмы гэтых абудоў акупантаў былі амаль аднолькавыя.

Якія-ж фактары заважылі на тым, што большасць беларусаў пайшла на пэўнае, хоць і абмежанае, супрацоўніцтва з новым акупантам?

Такіх фактараў было шмат. Вось галоўныя з іх:

1. Усё насельніцтва Беларусі заставалася на сваёй тэрыторыі, якая з самага пачатку вайны апынулася пад нямецкаю вайсковай акупацыяй;

2. Новы акупант быў ворагам нашых папярэдніх акупантаў маскалёу і палякоў, а таму ужо з гэтага гледзішча мог быць залічаны як наш часовы прыяцель;

3. У той час, як бальшавікі і палякі адмаулялі беларускаму народу права маліца свайму Богу і прытрымлівацца сваіх нацыянальных традыцый, німецкія акупацыйныя улады ня толькі давалі поўную свабоду адбudoўваць зынішчаныя бальшавікамі съвятыні, але і часта самі памагалі у гэтым. На нацыянальным адрэзку таксама пакідалася поўная свабода наладжваць нацыянальна-грамадзкае жыцьцё;

4. Нацярпеушыся пры папярэдніх акупантах Беларусі ды панёшы вялічэзныя ахвяры падчас розных калектывізацый, пацыфікацый ды агульнага нацыянальнага і рэлігійнага ціску, беларускія масы пыхалягічна былі настаўлены на такі погляд, які паводле украінскай прыказкі азначаецца сказам: "Хоць гіршы, абы іншы!"

Улічваючы такі настрой шырокіх народных масаў, беларускі актыў згадзіўся часова прыняць накінены немцамі куртаты статут Беларускай Цэнтральнай Рады, але пад наступнымі варункамі:

1. Утварэньне свае нацыянальнае збройнае сілы у форме Беларускай Краёвой Абароны;

2. Ужыцьцё Беларускай Краёвой Абароны выключна для барацьбы супроць бальшавікоў;

3. Скліканье II Усебеларускага Кангрэсу для утварэньня Беларуское Дзяржаунае Рэпрэзэнтацыі.

Гэтыя варункі, паводле думкі Б.Ц.Р., давалі-б магчымасць асягнуць наступнае:

а/ маючы дастатковую сваю збройную сілу, зьменышыць націск акупанта на насельніцтва ды спыніць сваеволю паасобных німецкіх камандантаў;

б/ замяніць паустаушыя спонтанічна беларускія дабраахвотныя злучэнія /аддзелы так зв. Орднунгс Дінст і узбройванныя немцамі так зв. абаронныя вёскі /фармальна прымусовымі/ па мабілізацыі вайсковымі адзінкамі Беларускай Краёвой Абароны. Гэтае апошняе мерапрыемства было неабходна для ратаванья сем'яў дабраахвотнікаў ад помсты з боку бальшавіцкіх партызанаў;

в/ абмежаваць удзел беларусаў выключна да барацьбы супроць бальшавікоў, каб не ствараць канфлікту у адносінах да іншых народаў і дзяржаваў;

г/ утварыць сапраўдную рэпрэзэнтацыю беларускага народу на дэмакратычных падставах.

І хоць, як ведама, ваенныя абставіны на Беларусі у тых часах былі вельмі і вельмі цяжкія, аднак, не зважаючы на гэта, Б.Ц.Р. удалося у значайнай меры зреалізаваць запраектаваны плян сваёй дзейнасці без найменшага адхіlenня ад абрацага беларускім народам гістарычнага шляху у барацьбе за свабоду і сувэрэннасць свае дзяржавы, аб чым найлепей сьведчаць аднаголосныя пастановы II Усебе-

ларускага Кангрэсу.

Сваімі гісторычнымі пастановамі II Усебеларускі Кангрэс ня толькі ратыфікаваў векапомны Акт 25 сакавіка, але адначасна і паставіў зусім выразныя вехі на шляху барацьбы наступных пакаленіньняў.

Аб гэтых якраз запаветах дэлегатаў II Усебеларускага Кангрэсу мы і павінны што год прыпамінаць нашай моладзі, на долю якое напэўна выпадзе шчасце давесці распачатую барацьбу за вызваленьне свае Бацькаўшчыны да пераможнага канца!

Пры гэтым мы павінны безустанна падкрэсліваць з націскам, што толькі у выніку барацьбы можа наступіць доўгачаканая перамога, завяршэннем якое будзе трывумфальнае аб'вешчанье аб уваскрошаньні Беларускага Народнага Рэспублікі, як сувэрэннае і незалежнае дзяржавы.

Лондан, Чэрвень 1959.

/-/ Р. Астроўскі

ВЯЛІКАЯ НЕБЯСЬПЕКА ДЛЯ КАМУНІСТАЎ У БССР

Апошнімі часамі на балонках савецкіх газётаў ізноў зьявіліся артыкулы і карэспадэнцыі, якія бьюць трывогу адносна пашырэння "рэлігійных настроў" сярод насельніцтва і вялікай актыўнасці "прапаведнікаў рэлігіі".

У сувязі з такою небяспекаю, барацьбою супроць рэлігіі заняліся высокія партыйныя кругі да сакратароў рэспубліканскіх камітэтав КПСС уключна.

На балонках журнала "Камуніст Беларусі" № 1 выступіў - першы сакратар ЦК КП Беларусі Т. Кісялёў, кажучы: "Нельга замоўчаваць аб фактах, якія маюць месца асабліва у заходніх абласцях рэспублікі, калі моладзь, пакіненая сама сабе, падпадае пад уплыў царкоўнікаў, выконвае рэлігійную практыку, вянчаецца у царкве. Справа даходзіць да таго, што у гэтых рэлігійных практыках прыймаюць удзел камсамольцы. Якія-ж меры у гэткіх выпадках прыймаюць камітэты камсамолу? Або праходзяць моучкі міма гэтих фактаў, або выключаюць такіх камсамольцаў з радоў ВЛКСМ і на гэтым лічаць свою работу закончанай."

Кісялёў абураны такімі паводзінамі камсамольцаў, а галоўным чынам іх кіраўнікоў піша: "Будзе вельмі добра, калі падчас нейкай важнай падзеі у жыцьці маладога чалавека, напр. вясельля, камсамол арганізуе у клубе вясёлую, культурную забаву..."

Уся, аднак, бяда для камуністычнае улады у тым, што моладзь вельмі добра разумее, што ніякі клуб ня можа замя-

ніць царквы і, як разважають шматлікія камсамолкі: "вянчацца у царкве нейк вярней,- па-людзку выходзіць".

"Камсамольская Правда" з дня 8 студзеня 1959 году піша аб тым, якую вялічэзную страту прыносяць рэлігійныя абра́ды калектыунай гаспадарцы. Кожны калгас съяткуе сваё прастольнае съята. "Старажылы кажуць, што усіх такіх съятаў у цэлым раёне налічваецца 260. Вось і ходзіць вёска да вёскі у госьці. Ладзяць выпіўку. Пакуль калгасынікі гуляюць, работа стаіць. У калгасе "Победитель" прошлым летам із за прастольнага съята жыта жалі, напрыклад, на 5 дзён, як было запраектавана, а цэлых 20".

Вясковыя камуністы на маюць сілы змагацца супроць рэлігійна-бытавых традыцый. У "Камсамольской Правде" прыводзіцца прыклад, як сакратар камсамолу райкому паехаў у калгас на Міколу, каб арганізаваць мясцовых камсамольцаў для антырэлігійных выступленняў. Справа кончылася тым, што яму самому прыйшлося съяткаваць прастольнае съята у сакратара камсамольскай арганізацыі.

З гэтага бачым, што рэлігійныя настроі пашыраюцца паусяду Савецкаму Саюзу і камуністы бязсільныя процідзеяць гэтаму зъявішчу.

Заключаючы згоду з іерархамі праваслаунай царквы, камуністичная улада разылічвала нэйтралізаваць і скампрамітаваць царкву. Іерархі відаць лёяльна падпарадкуюцца інструкцыям партыі. Сярод іх бязумоўна ёсьць пэўная лічба савецкіх НКВДзісту падобных да нядауна здэмаскаванага дэрябіным мікалая Крутіцкага.

Аднак, усё гэта не мяшае таму, што вернікі ідуць сваім шляхам, атрымліваючы на ідэолёгічным фронце перамогу над камуністамі і змушаюць іх да пасыўнае абароны, а нават да здаванья сваіх пазыцый.

П А ВІНША ВАНЬНІ

Маладой пары, сябру Галоунае Управы ХАБР - Грэмјаку Уладзіміру і Жданковіч Серафіне у дзень іхняга сужэнства дня 16-га траўня г.г. у Лёндане, Галоўная Управа і сябры складаюць свае шчырыя прывітаньні і найлепшыя пажаданьні.

Галоўная Управа ХАБР

ДАКУМЭНТЫ І "ТЭСТАМЭНТЫ"
"*****"

У сваіх прэтэнсіях на вядучую ролю у беларускай эміграцыі "крывічы" апіраюцца на гэта званую спадчыннасьць па гістарычнай Радзе БНР, выводзячы сваю радаслоўную ад "тэстамэнту" Васіля Захаркі, памёршага у 1943 г. у Празе Чэскай. Абмінаючы абсурднасьць самаго акту тэстамэнтациі, мімаволі паўстае пытаньне: Хто-ж такі В. Захарка, што можа пісаць тэстамэнт і перадаць па ім камусь па свайму асабістаму выбару уладу у Беларускай Народнай Рэспубліцы? Ведаєм, што паколькі справа датычысь Рэспублікі, то В. Захарка не зъяўляецца ні каралём, ні князем. Хто-ж ён тады? Ці пісаў ён наогул нейкі тэстамэнт? І ці мог ён такі напісаць?

Высьветліць гэтыя пытаньні ня цяжка. Даволі толькі пераглядзець матар'ялы і дакумэнты сучасных В. Захарку падзеяў і адказ на усе тры пытаньні будзе вельмі прости: В. Захарка тэстамэнту ня пісаў і ня меў на гэта ніякага права, бо быў сумленным чалавекам. Паміма таго, ён ня быў ані Старшынёй Рады БНР, ані Старшынёй Рады Міністраў. Але каб прыкрыць свой авантурызм з "тэстамэнтам" і псэда БНР, "крывічы" не саромяюцца фабрыкаваць заведама ілжывыя весткі. Такой фабрыкацыяй і зъяўляецца, паміма самаго "тэстамэнту", выданая імі рататарная сьвістушка, поўная ілжы і перакручвання гістарычных фактаў, пад назовам "Беларусь у датах, ліках і фактас" П. Каваля /Выданье "Моладзі" 1950 год, перавыданая у 1953 годзе./

Разгледзім сёньня адзін з падлогаў /рэшту другім разам/, а пайменна тое, што датычысь "тэстамэнту": Кідаецца у вочы нават не зацікаўленаму чытачу, што у першым выданьні - "Беларусь у ліках..." на старонцы 32 съцвярджаецца абсалютна аутарытэтна: "1943.3.14. памёр у Празе Чэскай Васіль Захарка." - і усё... Затое у другім выданьні "папраўленым і дапоуненым" чытаем ужо такое: "1943.3.14. Памёр у Празе Чэскай Васіль Захарка, другі старшыня Рады БНР." /!/ Фатальны недагляд "папраўлены і дапоунены" і хто дакажа, што гэта не так?! далей, выходзячы з першага фальшаванья, зъяўляецца другое, /дарэчы недапасаванае у першым выданьні/ а мяноўна, на старонцы 48 /2-выд./ чытаем: "1925.10.-. Кабінет др. цвікевіча замяняецца кабінетам Васіля Захаркі у Празе." /Зъярнече увагу, што не падана дакладная дата, і згодна з "Беларусь у датах, ліках і фактас" гэтая замена кабінету цвікевіча на кабінет Захаркі мела месца перад Бэрлінскай канферэнцыяй 20 кастрычніка 1925 году. Далей пабачым, што на гэтую тэму кажа П. Крэчэўскі./ Па "крывіцку" выглядае, што усё коратка і ясна: Ачоліўшы урад В.

Захарка пераймае старшынства Рады БНР па съмерці П. Крэчэўскага аўтаматычна. А далей ужо ня цяжкасфабрыкаваць і "тэстамэнт" на імя М. Абрамчыка. Ланцужок нібы безнаганны зроблены чиста. Але няўлічана адна акалічнасьць - важная і станоўчая: існаванье дакумэнтаў і тагачаснае прэсы.

Вось перад намі адзін з дакумэнтаў з 1926 году: часапіс "Замежная Беларусь" выдаваны пад рэдакцыяй П. Крэчэўскага у Празе Чэскай /Кніга першая/. У разьдзеле "Матэрыялы і дакумэнты" П. Крэчэўскі дае падрабязны агляд падзеяў вызвольнага руху ад пачатку і аж да 1926 году. Пералічвае падрабязна усе зъмены, адбыўшыся ў структуры Рады і Ураду БНР. І вось, згодна з цверджаньнем П. Крэчэўскага, аўтарытэт якога не адважацца запярэчваць і "крывічы", выходзіць, што апошні кабінет быў ачолены Цывікевічам аж да яго выезду у БССР. В. Захарка быў сябрам кабінету да 10 кастрычніка 1925 г. Гэта падцверджаецца заявой аб адстаўцы, зъмест якой падаём даслоўна:

"Старшыні Рады Беларускай Народнай Рэспублікі П. Крэчэўскаму.

Прымаючы пад увагу, што пытаньні ліквідацыі Ураду Беларускай Народнай Рэспублікі можа быць паставлена на павестку дня канферэнцыі у Бэрліне, просім прыняць, гр. Старшыня, нашу адстаўку, каб мець свободныя рукі у абароне Беларускай Дзяржаўнасці, на падставе Усебеларускага Кангрэсу 1917 г.

Дзяржаўны Кантралёр Л. Заяц.

Выконваючы абавязкі Міністра Фінансаў В. Захарка.

Дзяржаўны Секрэтар У. Пракулевіч.

Прага 4-кастрычніка 1925 г.

На заяве рэзалюцыя: Адстаўка прынята 10 Кастрычніка 1925 г.

* Старшыня П. Крэчэўскі."

Адсюль бачым, што В. Захарка зрэзыгнаваў з займаемага ім становішка сябры ураду і паехаў у Бэрлін як прыватная асона. Затое цывікевіч, будучы старшынёю Рады Міністраў выступаў і дзейнічаў на канферэнцыі ад імя Ураду, і здаў мандаты БНР прадстаўнікам Савецкай Беларусі. /Між якімі быў нятолікі жылуновіч, як цвердзіць П. Каваль, але і "жывая совесьць беларускага народу" Янка Купала, быў прысутны і Михась Чарот./

Старшыня Рады БНР П. Крэчэўскі з гэтым ня мог пагадзіцца без пратэсту, але вызнаўшы факты, новага ураду не тварыў, і таму цверджанье аб нібы "урадзе Захаркі" зьяўляюцца ёбсалютна ілжывымі.

У той-ж час, аналізуючы стварыўшыся становішча, Цывікевіч заявіў: "...німа нічога дзіўнага, калі Урад ражыў

здаць свае мандаты і тым падкрэсльць значэнье Менску."І гэта значэнье, нажаль, мусіў вызнаць і П. Крэчэўскі, калі пасыля Бэрлінскай Канфэрэнцыі дамагаеца каб "дакумэнты, матарыялы, пячаткі і каштоунае майно былі безадкладна зданы у дзяржауны архіў, бо ня могуць лічыцца прыватнай уласнасцю", а адказнасць за гэта ускладае на цывікевіча і пракулевіча, знаходзячыхся ужо у Менску.

Цяжка сабе уявіць, каб "крывічы" ня ведалі гэтых фактав. І напэуна ведаюць, але наўмысьля замоўчаюць і цішком твораць свае "гістарычныя дадзеныя"/Падобныя да "Беларусь у датах, ліках і фактах"/, каб выслужваючыся перад нейкім "дзядзяй", муціць воду ды лавіць у ёй рыбку.

І яшчэ адно: папутна запляміць імя шчырага змагара за волю бацькаушчыны Васіля Захаркі. А ведама, што Сьветлай Памяці В. Захарка быў глыбока адданы справе вызвалення і да усіх пытаньняў, звязаных з ею, падыходзіў вельмі чула і сумленна. На вялікі жаль, ён не дажыў да векапомнных дзён другога Усебеларускага Кангрэсу, і ня мог перадаць народу дакумэнтаў, застаўшыхся па П. Крэчэускаму. На вялікі жаль гэтыя дакумэнты трапілі такому авантурніку як М. Абрамчык і ня могуць паслужыць на карысць вызвольнай справы, а толькі хіжацкім апэтытам самаго Абрамчыка і яго хэўры.

Хочацца запытацца у гэтай хэўры, пайменна-у: А. Адамовіча, Я. Станкевіча, С. Станкевіча, Ф. Кушаля і іншых: Чаму яны сталі на гэты сылізкі шлях нацыянальнай здрады і ашуканства? Чаму, будучы перад тым, шчырымі дзеячамі, раптам зьвіхнуліся? Чаму зблыталіся з авантурнікам, самазванцам і апартуністам Абрамчыкам? Чаму паклёні чаюць і валяць бруд на тое, што самі калісь тварылі і чым ганарыліся? Ці не С. Станкевіч пісаў калісь у Бэрлінскай "Раніцы" у артыкуле "Мы - загартаваны нацыянальны маналіт, а ня кучка расьцярушаных адзінак." даслоўна такое: "Пакліканье да жыцця Беларускай Цэнтральнай Рады, на чале з праф. Р. Астроускім, выклікала у бальшавіцкім лягеры яшчэ горшы параксызм шаленства і пусціла у рух усю хітра маладжаную бальшавікамі машину правакацыяў, ачарненіня сіброў БЦР, а перадусім ёйнага прэзыдэнта."/ "Раніца" №3/223. Бэрлін. 10 студзеня 1945 г./ А што-ж той самы С. Станкевіч робіў раз? Ці ня тое самае, што і бальшавікі? Чым-жа вытлумачыць яго зрачэнье ад сваіх собскіх слоў якія ён з такім пафосам пісаў у №14/224 "Раніцы": "Такім чынам Кангрэс на-сіў поўнасцю агульнабеларускіхарактар і гэтым самым БЦР, будучая выканаўчым ворганам Кангрэсу, ад гэтага часу становіцца агульнабеларускім народным прадстаўніцтвам, якому Беларускі народ даручыў рэпрэзэнтацыю і змаганье за свае сувэрэнныя права."/ / А зараз пан С. Станкевіч цвердзіць дыамэтральна супрацьлежнае і заклікае нас зрачыся БЦР. Ці

ня будзе гэта здрадай Волі Беларускага Народу? А мо' сёньня пан Станкевіч думае іначай? Дык няхай пан Станкевіч успомніць свой артыкул у "Раніцы" № 15/235 пад загалоўкам "Ачысьцім нашыя рады", дзе ён з абурэннем дэкламуе:... у кожным статку існуюць паршывыя авечкі, але толькі той статак, які іх ведае і на іх паказвае, можа пазбавіца іх і быць здаровым і моцным". Сапрауды так! І хто-ж аказаўся паршываю авечкаю на сёньняшні дзень? Вы грамадзянін Станкевіч! І вы Ф. Кушаль! І вы, Адамовіч! І усе вы, тыя, хто мае сумленне зракацца агульнабеларускага народнага прадстаўніцтва у форме БЦР! Якраз розьніца між той паршывай авечкай якая у свой час пабегла ад БЦР да Уласава і той, якая зараз зъбегла да авантуристы Абрамчыка? Ніякай! Той здраднік і гэты здраднік, паршывы і нікчэмны, няварты стаяць у шэрагах беларускіх змагароў, бо каб быць сапрауды вартым Вызвольнага руху трэба мець спартанскі гард, уроджаную непадкупнасць і нязломную веру у перамогу, чаго якраз у вас і няма. На фальшыўках, подкупах і правакацыях далёка не заедзеш - праступствы не аплачваюцца.

Ст. лейтн. У. Крэмень

П.С.

"Беларускі Голос" №53 за Студзень 1959 году падае цікавую вестку аб утварэнні новай арганізацыі пад назовам "Беларуска-Амэрыканскі Звяз" і між іншымі туды належаць паны Я. Станкевіч і Л. Галляк. Дзівы дзівосныя!

Ці-ж не яны былі нядаўна ярымі прыхільнікамі Абрамчыка і ягонай псэуда БНР?

Ці не яны клікалі нас зрачыся БЦР? А зараз што?

Зракацца "БНР" і прыступаць да "Звязу"?

Панове, дзе вашае сумленне? Дзе вочы? Якая-ж нячуваная бязхрыбетнасць! ці мо' раскаянне? ды шуканье выхаду з таго балота якое самі замясілі? Дык не так, панове, каяцца належыць! Не тварэннем чагось недарэчнага, а каяцца трэба шчыра без жалю да самаго сябе - у Каноссу, паночки, трэба вырушваць! Не да БЦР, а да усіх Беларускага Эміграцыі. Да тae Эміграцыі, якую вы раскалоў, падзялілі на групукі, зблытаў. І калі Эміграцыя вам прабачыць, тады прабачыць і БЦР! Непатрэбны будуць тады ніякія "Звязы" і звязаўскія дэкларацыі. Падумайце над гэтым пакуль ёсьць час!

У. Крэмень

В Е Л Ь М I В ы М О У Н А Е

Адналітага грамадзтва няма. Есьць розыніцы поглядаў, імкненіяў, у нармальных абставінах, аднак, і такая грамадзкасць творыць цэласць, бо ёсьць супольныя мэты, супольныя імкненіі, духовая лучнасць і.г.д. Часта розыніца поглядаў адыходзіць на другі плян, бо жыцьцёвая патрэбы ёсьць больш важныя.

На вялікі жаль, ад нашае беларускае грамады адпала частка людзей, якая творыць палітычную секту у імя вуска-группавае справы. У сучаснасці і гэтае сектанства мела-бапрауданье, калі-б яно мела нейкую ясна вызначаную мэту, бо мы жывём у часе шырокага дэмакратызму, але...

Яны "змагаюцца" за аднаўленыне БНР, а пайшлі на г. зв. непрадрашэнства. Непрадрашэнства з Москвою дае фактычна і праўна Москве магчымасць вырашыць долю нашага народу і краю. Москва ніколі ня згодзіцца зрачыся гэтага права і міжнароднае права гэтаму ня будзе пярэчыць. Палітычная сълепата ці яўнае агэнтурства вялі гэтую групу на гэты шлях? Адно і другое выключае гэтую групу з "вядучае ролі" у беларускай справе. Яна ня мае належнага падтрыманья сярод беларускага грамадзтва, гэта зусім зразумела, і яна ніколі, як і бальшавікі, ня пойдзе на свабодныя выбары, каб праўна замацаваць сваю "вядучую ролю" у беларускім жыцці.

Так выглядае палітычны бок.

Рэлігійны бок таксама тоне у мутнай вадзе "вуніі". Як у адным так і у другім выпадку самасуіства і самасвятства справы не ратуе. Беларускі народ мае свае нацыянальна-дзяржаўныя і рэлігійныя традыцыі, якія перахаваліся стагоддзямі і для нас яны цяпер з'яўляюцца съвятасцю. Адыйсьці ад іх, гэта значыць зыйсьці на чужы шлях, які давядзе нас да духовага, палітычнага і маральнага-рэлігійнага заняпаду.

Да чаго вядзе палітычна-рэлігійная работа гэтае групы, съведчыць іх харытатыўна-дапамаговая праца. Яны дапамагаюць толькі "сваім", г. зн., толькі тым, хто тых самых поглядаў што і яны. Былі ня раз выпадкі, калі да гэтае групы зварочваліся людзі, якія сапраўды патрабавалі матарыяльнай і маральнай дапамогі, аднак не атрымалі. Прычына была толькі тая, што яны не падзялялі іх палітычна-рэлігійнае работы на беларускім грунце. А тыя, якія падзяляюць іх работу, нават тады, калі дапамога гэтае групы была не неабходнасцю, а ішла на чарку, атрымоўвалі.

На падмацаванье вышэйсказанага прыводжу наступныя факты:

Амэрыканска-Беларускі Дапамаговы Камітэт у Саўт Рывэры

у паразумені з Беларускім Камітэтам Сацыяльна - Праўнае Апекі у Нямеччыне праводзіць сапраўды нацыянальную добрачынную работу. Для гэтых дзвёх арганізацый няма розніцы між патрабуючымі дапамогі Беларусамі. Аб палітычных паглядах нікога яны ня пытаюць, а таксама ня пытаюць аб рэлігійнай прыналежнасьці. Іх цікавіць толькі матарыяльны бок патрабуючага Беларуса. У меру магчымасцяў яны ідуць з дапамогаю кожнаму Беларусу.

Беларускі Нацыянальны Камітэт у Мюнхене /Нямеччына/ вядзе таксама дапамаговую працу, але толькі "сваім". Дзеля чаго гэты Камітэт называе сябе "Беларускім Нацыянальным"? Ці-ж беларуская нацыянальнасьць звузілася толькі да аднай групы з адноўкаўымі палітычна-рэлігійнымі поглядамі? "Нацыянальны" мае куды шырэйшае значанье, як толькі групоўвае акрасъленье. Нельга для груповае справы паслугоўвацца такім широкім назовам. Бо калі "нацыянальны", дык гэтым самым ня можа быць груповым.

Амерыканска-Беларускі Дапамаговы Камітэт у Саўт Рывэрс і Беларускі Камітэт Сацыяльна-Праўнае Апекі у Нямеччыне маюць зусім скромныя, але адначасна адпаведныя назовы, а працу вядуць сапраўды нацыянальную, бо ідуць з дапамогаю кожнаму патрабуючаму Беларусу бяз розніцы ягоных палітычна-рэлігійных поглядаў і перакананьняў.

Пішучы аб гэтай справе, я хачу зьвярнуць увагу беларускай грамадзкасці на тое, што сярод беларускіх нацыянальных арганізацый ёсьць і такія, якія выкарыстоўваюць патрыятычнасьць нашае эміграцыі, паслугоўваюцца нацыянальнымі назовамі, паклікаюцца на Акт 25 Сакавіка і дэмакратичнасьць, а сваю работу вядуць у вузкіх рамках сваёй групы на шкоду беларускай нацыянальнай справы. Груповасць г.зв. "Беларускага Нацыянальнага Камітэту" у Мюнхене і яго непрадрашэнства у нацыянальна-дзяржаўнай справе гавораць сама за сябе, бо сапраўды беларускі нацыянальны камітэт ніколі ня патрымоўваў-бы тых, якія выракліся у Вісбадэне Акту 25 Сакавіка і дакументальна злажылі свой подпіс пад "непрадрашэнствам".

С. ІВ.

З ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСІ

/Працяг з папярэдняга нумару/

У 1595 г. у Берасьці, пры удзеле езуітаў, каталіцкага і часткі праваслаўнага духавенства /еп. еп. Цярлецкі, Пацей/ адбыўся сабор. У ім бралі удзел і тыя беларусы, што, як зазначана, разглядалі вунію, як спробу стварэння нацыянальнага касцёлу. Вунія была пастаноўлена і папа Клімент

УІІІ з радасьцяй даў на яе сваю згоду і благаслаўленне. Гаспадар Жыгімонт ІІІ Ваза выдаў дэкрэт аб злучэнні цэрквяў.

Новая вера хутка ахапіла праваслаўную епархію, якая у масе не разумела існасьці прынятых дагматичных зъменаў, для яе станоўкім быў вонкавы бок новай царквы, а ён застаўся той самы, што і у праваслаўной царкве. Для пашырэння новае царквы у вялікай меры прычыніліся вуніяцкія епархіі: Кунцэвіч і Руцкі. Дзякуючы ім пасля двух дзесяткаў год, вунія неспасцярожна, запрауды ахапіла блізу усё праваслаунае духавенства. Праваслаўныя епіскапы аўтаматычна стаўліся вуніяцкімі. Усе праваслаўныя цэрквы фармальна былі перададзеныя вуніятам.

Тым, хто у новай веры хацеў бачыць беларускую нацыянальную царкву, давялося хутка расчараўвацца, бо вунія апынулася у руках польскіх езуітаў і нясла небясьпеку для гаспадарства. Таму прыхільнае у пачатку дачыненьне да вуніі было зъмененае на варожае. Між іншым войстра выступаў супроць яе канцлер Лявон Сапега, хоць сам быў каталіком. Сапега стараўся не дапусціць да умяшанья палякаў у беларускія рэлігійныя справы, а развязаць апошнія навагай і собскімі сіламі беларускага гаспадарства. Ізноў-жа Кунцэвіч далей праводзіць вунію і барацьбу супроць праваслаўя. Сілаў беларускіх патрыётаў было ужо мала, каб спыніць рэлігійнае змаганье. Яно разгаралася усё вялікім полемічным аж пакуль на зынішчыла гаспадарсьцьвеннага будынку.

Пашыраная царкоуная вунія ахапіла вялізарную бальшыню праваслаўных беларусаў. Іна аднак не знайшла прызнаньня з боку польскага каталіцкага духавенства. Каталіцкая Польша глядзела на яе, як на веру, "ніжэйшую", "хлопскую", як на мост да пераходу у каталіцтва і сродак да шырэння паллянізацыі, калі-ж гэта вунія набірала беларускага харектару, дык палякі ставіліся да яе варожа. Вуніяцкае духавенства бачыла гэта і замкнулася у сваім собскім коле. Гэтая акалічнасць, з аднаго боку, а славянская мова і багаслужэнні, царкоуныя абраады, беларуская мова у казанях, цесная сувязь вуніяцкага духавенства з народам паступова зрабілі з вуніі запрауды беларускую нацыянальную царкву. Але калі гэта ужо сталася фактам, вунія гвалтам нішчылася.

Пачынаючы ад 1620 г. ва усёй Беларусі ішла вострая рэакцыя супроць новае веры. Выклікалі не розныя прычыны. У гэным годзе, праездам з Масквы, Беларусь наведаў канстантынопальскі патрыярх Тэофіль. Ен зразумеў небясьпеку з боку вуніі для праваслаунае царквы і ужыў заходы да змагання з ёю. Усюды, дзе былі ужо вуніяцкія біскупы, ён устанавіў праваслаўных, выбіраючы людзей энэргічных, адукава-

ных, адданых праваслаўю. Патрыярх Тэафіл выясняніў розьніцу між вуніяй і праваслаўем і зьвярнуў увагу на канечную патрэбу выдаванья процівунійнае літаратуры. Гэтым ён палажыў аснову рэлігійнага змаганья між праваслаўем і вуніяй. І запрауды, адразу пасля ягонаага ад'езду у Канстантынопаль на Беларусі пачаўся масавы адварот ад новае веры і запраудныя народныя выступленыя супроць яе. Усе важнейшыя гарады /прыкладам, Полацк, Віцебск, Магілёў, Ворша, Вільня і іншыя/, дзе ужо, здавалася, вунія запанавала, раптам выступілі адкрыта супроць яе і вуніяцкага духавенства. На дапамогу праваслаўнаму духавенству прыйшлі праваслаўныя брацтвы, якія перанялі у свае руکі кірауніцтва у новым рэлігійным змаганьні.

Ізноў-жа кароль Жыгімонт ІІІ, сухі каталіцкі фанатык, не хацеў прызнаваць ніякай іншай веры як толькі каталіцкую. Забурэнныі у краі прынялі шырокія меры, да узброеных выступленяў улучна. На вуліцах гарадоў, асабліва у Вільні, адбываліся масавыя узаемныя напады, і ня толькі на самых ворагаў у веры, але і на іхныя святыні. Сам Кунцэвіч быў забіты віцебскімі мяшчанамі, а цела ягонае кінена у Дзьвіну /1623/.

Рэлігійная дачыненія на Беларусі адыйгралі у гісторыі беларускага народу згубную ролю. Бо рэлігійнае змаганье так глыбака падзяліла народ, што беларус-каталік уважаў за бліжэйшага сабе паляка, чымся беларуса праваслаўнага, а гэты - бліжэйшим маскаля за беларуса-каталіка. У рэлігійных ходаньнях абодва бакі умешвалі у беларускія справы Москву і Польшчу. Гэта забівала беларускую гаспадарсьцьвеную думку.

КАНЕЦ

Ул. Клішэвіч

Час бяжыць, а гора скача,
Песьні прыкрыя пле,
За няўдачаю няўдача
Рэжа высілкі твае.

Бурай скрышана нямала
На прасторах родных ніў:
Адным крыллі паламала,
другіх верас прытуліў.

Многа вынесена намі,
Многа церпім яшчэ мук.
Што пасяяна дзядамі -
Ураджай зъярэ унук.

Хай калосіцца ідэя!
Вып'ем келіхі да дна.
Хай душа павесялее
Хмельнай радасцю віна.

Дык узынімем дружна чаркі -
Съвет праменьняў залаты,
Каб у нас ня было сваркі,
Каб жылі мы як браты.

25. 2. 1959.

Юры Сабалеўскі

БЕЛАРУСКАЯ СЯЛЯНСКА - РАБОТНІЦКАЯ

ГРАМАДА

/Працяг, глядзі пачатак "Аб' еднаньне":
№4/62/; №5/63/; №6/64/; №7/65/; №8/66/; №1/67/; №2/68/; №3/69/;
№4/70/; №5/71/; №6/72/; №3/75/; №4/76/; №5/77/; №6/78/; №2/80/.

Фінал

Прайшла даўно вясна, канец лета і распачынаеца восень, а вырашэнья свайго лёсу і акрэсьлянья становіща я ня маю ніякага. Матаръяльна існую. Рагуля акуратна мяне на-ведвае і прывозіць належныя грошы з Сойму. Нас троє: я, Рагуля і прыяцель украінец. Амаль усе у аднолькавай си-туацыі. Усе пад судом і пасъля заканчэння кадэнцыі рас-пачнуща парахункі.

Прыяцель украінец чытае у перспектыве з польскага бо-ку глумленьне над сабою, як над чалавекам, а з савецкага - зынішчэнье; сярэдній лініі няма. Успрымае зынішчэнье, перад глумленьнем, таму скарэй усяго, што у Саветы пае-дзе. Есьць у яго надзея высьлізуцца і дзе небудзь за-шыцца. Савецкія магчымасці яму дакладна ведамы і патра-пляе паміж імі прапльваць незамечана. Лічыцца кніжнікам-тэарэтыкам, здольным на "уклоны", але да зьместу "контр-рэвалюцыйнасці" яшчэ не дабраліся.

У камуністычных радох вялікі непакой. Адчуваюць у сва-іх вышэйших і нізавых цэнтрах закінутую разьведку. Пуш-чалі на спробу "трыкі" і съяды па іх аказаліся у руках і ангельцау і палякау. Губляюцца у дагадках і гэта па-разіла узаемнедавер. Партыйны унікаюць адказных становіш-чаў. Не вядуць знаёмстваў, агранічваюцца толькі канечным складам спатканьяў.

Працэс съледства над Грамадою дабягае да канца і на-сэнсацыю не заносіцца. Съледчы матар'ял мяне у агульны склад ня улічвае, а трymае у рэзэрве, прыштым да чужаль-кіх асобных працэсаў. Віленская Прэкуратура лічыцца, што выеду у Саветы пры заканчэнні кадэнцыі, без удзелу у ас-татніх паседжаньнях Пленуму. Гэтыя настаўленыні узмоцні-вае беларускі Соймавы Клуб і больш асабіста Рагуля. Таго самага погляду трymаюцца і заарэштаваныя сябры. Аб маг-чымасці майго павароту у Чольшчу весткі не прасачыліся. У палітычнай атмасфэры тагачасных настроў такое выра-шэнье выглядала-б на непачытальнасць. У Рагулі прары-ваюцца оптымістычныя парывы на магчымасць у часе нады-ходзячых выбараў у Сойм зъмерацца сіламі з КПЗБ і дапуш-

чае сваю над камуністамі перамогу. Ілюзіі у мяне канчаюца і надыходзіць пара сухое рэчаіснасьці, ад якой вее "непагодаю і віхрамі". Мой прыяцель у некіх далёкіх і таямнічых падарожжах. З'явіўся пад восень канчаткова разьбіты і у адчаі і за сябе і за сямью. Наперадзе катастрофа, якой абмінуць яму нельга. Ненавідзіць савецкі лад і бальшавікоў больш як раней, але іншага выхаду няма, як падпрадкаваца іх вымогам і пакорна апусьціць галаву пад іх меч і ехаць туды на цяжкі іспыт, скарэй на съведамую съмерць.

Я ужо катэгарычна вырашыў, што у Саветы не паеду. Варочаюся у Польшчу і там вырашыца зъмест майго лёсу. Астатня нарада над паступаннем і там і тут. Я яго ня ведаю і ён мяне ня ведае. Калі і спатыкаліся калі, то па сэймовых справам і вельмі рэдка. Аб матарыялах съледства Грамады нічога ня ведаю, хоць усім ведама, што ведаю. У Польшчы такімі спосабамі манэураваць можна, а у Саветах - не. Там прымусяць загаварыць і скажаш і тое, чаго і ня ведаеш..... На вачах ягоных сълёзы. Ягоная рэпліка - што тым, у каго могуць быць сълёзы на вачах у часе іспыту, у палітыку ангажаваца нельга.

Натоуп людзей таямніча зъяуляўся і так сама таямніча разяжджаўся. Прывозілі весткі з Польшчы, Прыбалтыкі, Нямеччыны.... Аднаго разу, разняслася таямнічая вестка, што "Як сен называ" прапаў і сълед па ім загінуў. Было прыпушчэнне, што яго украла замежная разьведка пры дапамозе аднае жанчыны, ягонай знаёмай з Галіцыі. Можна было дапушчаць, што гэтая жанчына ужо у "іх" руках. Сэнсацыі становілі розныя стасавальныя систэмы абудурваннія узаемна разьведак. При народзе апішу некаторыя з іх, як характэрныя. Дацны сэзон канчаецца і на пляжах і на вуліцах народу заметна меней. Пусцей на канцэртах і у рэстаранах: Насоўваецца восень і сум і ад непагоды і ад перспектывы незавіднага лёсу. Пытанье аб выездзе у Саветы зноў узьнята і апынулася у руках "Робэрта" пры дзейным удзеле Макоўскага. Праназыкі то ставіліся, то меняліся як з боку "улады", так і з майго. Я не дапушчау, што, наагул аб некіх з бальшавікамі умовах не можа быць і мовы. Ехаць і прыехаць у Саветы - значыць быць у залежнасьці без права голасу у асабістым вырашэнні. Мне патрэбны час, каб дачакацца расьпісаннія Іленуму Сойму і зъявіцца не раней адкрыцця. Насляд аргаворваннія некалькі праектаў, было запрапанована мне застацца на савецкай службе пры кансулатах або у Коуне, або у Чэхіі. З Паслом у Чэхіі /падвойнае прозвішча - я забыуся/ я бачыуся і з большага дагаварыліся. Савецкі пампарт у мяне быў на руках. Ставілася умоваю, што жонка з сынам едзе у Маскву, а я у Чэхію, а потым я пераеду у Менск. Гэта вымагаецца палітычнымі абставінамі, у сувязі з працэсам Грамады.... Я съцягваў з

адказам і выказау погляд, што такі спосаб ня ёсьць вырашэньне, а калі ехаць, то разам. Выбіраю прыдзел у гандлёвае прадстауніцтва.

Была вызначаная мне па кароткім часе канчатковая нарада у "Робэрта". Прыходжу. Некалькі асобаў са складу папярэдніх спатканьняў і дваіх новых старэйшага веку. "Робэрт" распачаў з "кадзіла" над майм адресам. Аплёмб яго на гэты раз быу значна скрамнейшы. Манерна выслугоўваўся перад новапрыбылымі. Ясна, што гэта вышэйшая за яго савецкая ранга. "Робэрт" чытаў мае грахі і тут-жа мяне разграшыў. "Робэрт" прадставіў слухачам, што Грамада ужо у падпольлі, мае новае цЭ-КА і на гэты раз ужо з дамінацыяю у ім работніцкай вядучай ідэалёгіі. мой удзел у Грамадзе ужо скончаны і я павінен пераключыцца на іншыя заданыні, працуучы для народу, / вымауляючы гэты астатні выраз з асаблівым націскам/ .

даюць мне да выбару выезд у Саветы, Прагу, Коуна або Амэрыку, але з тым, каб за граніцу ехаць катэгарычна без сямыі, бо з сімьёю там будзе клапатліва, дорага пражыць і таму дрэнна адаб'еца на маёй працы. Сім'я паедзе спачатку у Маскву, перш адпачне у некай падмаскоўскай санаторыі дому адпачынку, жонка пачне працу лекарам і падасьць мне свой адрес. А дальшы цяг падскажа час і палітычныя абставіны. Новапрыбылых гаварылі у тым самым, закрадываючымся у давер, напрамку. Я рэзэрвую час на канчатковое вырашэньне, а у галаве цвёрда асвоены плян: у савецкія лапы я не паеду. З канчатковым выбарам месца выезду прыду цераз некалькі дзён. Расталіся мы з выяуленым недаверам. На душы і трывожна было і адначасна радасна, што канчаецца правалока і я выходжу з арбіты уздзейнічанья на мяне варожых мне сілаў, якое апошнім часам перайшло у псыхалёгічны тэрор.

Фінальнае Спатканьне

"Робэрт" у вызначаны час у сваім памешканьні толькі адзін. Невыключалася, што у другім пакоі хто небудзь быў: дзверы туды прыадчынены, але там ціха. Чытліва і іспытуюча пазірае мне у очы. Нэрвова сыпле словамі, што я хіба ужо вырашу свой выезд і у будучыні ён не праміне прыемнай нагоды спаткацца са мною. Я дзякую яму за атрыманыя ад яго павучаючыя выясньенія палітычнай сутнасці, з якіх я многа атрымаў новага... Гэта выклікае у яго часовае здавальненіе і ён мне паціскае руку, а што тычыцца спаткання з ім у будучыні - кажу яму - то гэтага не адбудзецца. "Робэрт" зъдзіулена на мяне пазірае. Кароткая паўза.

Я у Саветы ня еду - было майм адказам.

Не разумею вас? - пытаецца "Робэрт".

Значыць, вы застаецеся тут?

Не, варочаюся у Польшу - было маім адказам.

Злы, поўны ненавісьці, спачыў на мне позірк "Робэрта".

Гэта безумства! Вы самі сябе падстаўляеце пад абух. Пашкодзіце таварышам - схвалявана адказвае мне "Роберт".

Аб гэтым прашу не клапаціца: адказваць буду я сам за сябе і толькі.

У такім выпадку я ня маю аб чым з вамі гаварыць!

Ці гэта ваша канчатковае і беспаваротнае вырашэнне?

Так - канчатковае і беспаваротнае.

Гэта ёсьць вызаў партыі, а партыя барацьбы не прайграе! Амаль выкрынку гэты выраз ускіпелы "Роберт". Устаў з засталі і павярнуўшыся у раздумы да мяне съпіною. Я заразжа і выйшаў не разьвітваючыся. На гэты раз ішоў дадому у настрою адпаведна вырашанай заблутанай справы. Хутка схваляваны зайдзіць да мяне на памешканье Макоўскі, кароткая вымена слоў аб сутнасці пытанья аб нявязьдзе у Саветы. З боку макоўскага злоснае маўчанье, ніякіх запяречваньняў. Я яму варочаю савецкі пашпарт да даручэння у савецкі кансулят.

Не бачу магчымасці для сябе ехаць у Саветы. Варочаюся у Польшу. Што тычыцца працэсу у судзе, то буду адказваць толькі сам за сябе і ніводнага прозвішча у сваю справу на абарону ня увяду. Макоўскі выйшаў. На парозе мы абмяняліся толькі на адлегласць поупаклонамі. З тae пары я больш нікога не спатыкаў са старых знаёмых, як-бы адрезала іх ад мяне. Вечарамі на вуліцу ня выходзіў. Спадзяваўся помсты і крывавае расправы. Напісаў да брата, што варочаюся, аддаю першынства Лукішкам перад "савецкім раem".

Макоўскі і ягоная кампанія зараз-жа пачалі распаўсюджываць зларэчныя весткі аба мне, што я еду у Польшу "тапіць" Грамаду і гэта пачало каля мяне затручуваць паветра. Прадбачыў сваю Галгофу. Зьвядуць са мною паразункі і палякі і бальшавікі. Бальшавікі памогуць Польшчы судзіць мяне, але ня будуць самі судзіць мяне. У гэтым увесь мой на сёння палітычны выйгрыш. Укладаць пачаў чамады на паворотную падарожу...

КАНЕЦ

Ад Рэдакцыі:

На гэтым і абрываецца прысланы нам нябощыкам Ю. Сабалеускім рукапіс аб Беларускай Сялянска-Работніцкай Грамадзе. І хоць аутар далёка выйшаў за рамкі азначанае тэмы, аднак, у успамінах з свайго прыватнага жыцця ён даў шмат вельмі цікавага матар'ялу. Спатыкаючыся у Бэрліне і Данцигу з камуністычнымі агентамі рознага калібру, зоркае во-

ка аўтара падмячала найболей цікавыя і харктэрныя рыскі, як саміх агентаў, так і тэй акцыі, якую яны праводзілі. у некамуністычных краінах паводле інструкцыяў Маскоўскага Крамля.

Нажаль, жыцьцё гэтага чалавека неспадзявана абарвалася 26 сіння 1957 году, а разам з гэтым нашая рэдакцыя страціла свайго найболей акуратнага журналіста і карэспандэнта.

у беларускім вызвольным руху св. памяці Ю. Сабалеўскі займаў не апошніяе месца і мы перакананы, што будучы гісторык прысьвеціць яму не адну балонку.

- 0 -

Ул. Клішэвіч

Алесю Звонаку

Бядой вітаў усход нас дзікі,
Пад гукі зломаных актаяў
"Слупы гудуць" ты мне Хадыкі.
Тады запальчыва чытаў.

Маршрут тапталі папарадку,
Не знайдзеш памяці усяму,
Байкал паказваў на Камчатку,
А Магадан на Калыму.

Табе вядомы страхі ноchaў,
"Ежов" бязылітасна нас цяг.
Біў акіян яго, варочаў,
На ім гарэў крыавы съцяг.

Гады прыйшлі і памяць зъелі,
А я асыпаўся увесі.
Праскочыў вобраз сінежнай белі,
За ёй жывы яшчэ Алесь.

29 ліпень, 1957 год. Каліфорнія

- 0 -

Ул. Клішэвіч

Няхай томяць чужыя дарогі,
Неба зорнае служыць дахам.
Сябра - месяц на небе двурогі...
Застануся я вольным птахам.

7 чэрвень, 1956 год.

ГОСЬЦІ З "ЗАСЬВЕТУ"
 *****

"Гасьцьмі з засьвету" называюца часам у навуковай літаратуры камэты, або хвастатыя зоркі, якія неспадзявана зъяўляліся на цёмным начым небе. Некалі камэты гэтыя на водзілі страх на людзей, як прадвеснікі хуткага канца сьвету, або у найлепшым выпадку як зъяўстуны нейкіх вялікіх няшчасцяў-войнаў, ці прыродных катаклізмаў. Такія смасьці прыпісалі гэтым неспадзяваным хвастатым госьцям народныя масы, складаючы розныя легэнды.

Навуковыя, аднак, спасцярогі і вывучэнье гэтых нябесных зъявішчаў паказалі, што гэта пэўны род нябесных съвяцілаў, якія, падобна да іншых плянэтаў, рухаюца ў сусьветным просторы паводле пэўных усталеных законаў і, у залежнасці ад часу і абставінаў, перыядычна, з матэматычнай дакладнасцяй, завітваюць да нас з неабятных простораў сусьвету. Устаноўлена так-же, што некаторыя з іх маюць вельмі даўгія шляхі свае падарожы, для пакрыцця якіх патрабуюць ад 3-х год /камэта Энке/ да некалькіх тысяч год пры хуткасці руху, значна перавышаючай хуткасць нашае зямлі у яе кружэніі навокал сонца. Такою, напрыклад, зъяўляецца камэта Гальлея, якая завітвае да нас перыядычна праз кожныя прыблізна 76 год, пачынаючы ад 467 году да народжання Хрыста./Апошняя яе візита да нас была у 1910 годзе/

Такім чынам, дзякуючы навуцы удалося раскрыць не адну тайніцу прыроды, хоць яна і вельмі заздросна съцеражэ свае тайніцы ад людзей. Сёння ужо мы самі зъяўляемся навочымі съведкамі такіх цудаў навукі і тэхнікі, што ня зъдзівімся калі праз нейкі час самі пачнём падарожнічаць па сусьвеце ад аднай плянэты на другую.

Між іншым, вельмі нядаўна,/пару тыдняў таму/ аўтажджаў сталіцы некаторых Эурапейскіх краінаў Праф. Г. Адамскі з лекцыямі аб сваіх беспасрэдных контактах з "засьветнымі" пілотамі так званых "лётаючых кружкоў, або дыскаў". Ці утым, што расказвае Праф. Адамскі ёсьць больш фантазіі, чымсь рэчаіснасці - казаць цяжка, аднак шмат здарэньняў іншых съведкаў з тымі-ж самымі лётаючымі кружкамі не паваляе нам залічваць гэтыя факты да раду фантастычных вымыслаў. Так, напрыклад, ведамы прафэсар Т. Вільсон - дырэктар Пэнсыльванскага астронамічнага абсерваторыі кажа: "Я думаю, што лётаючыя кружкі гэта самалёты нябесных жыхароў, якія ужо даўно пробуюць увайсьці у зносіны з намі." З заяваю аўтарытэтных вучоных, трэба лічыцца, бо-ж гэта не нейкі рэпартаж, падкае на сэнсацыю, прэсы, а съведчаньне людзей на вукі з розных краінаў.

Між іншым, паведамленыні аб лётаючых пралметах на ёсць

нейчым зусім новым, а съведчаньні аб іх мы атрымоўваєм яшчэ у 1619 годзе ад Швайцарскага прафэсара К. Шэра: у 1777 годзе /17 чэрвеня/- ад францускага астронома Шарла Мэсе; у 1831 г. /паміж 6 верасьня і 1 лістапада/ Доктар Вартман з жэнеускае абсэrvаторы некалькі разоў наглядаў дзіўныя съветлыя лётаючыя кружкі; 11 травеня 1845 г. астронам Ка-пэчі з Нэапалая наглядаў вялікую колькасць нейкіх лётаючых прадметаў рознае формы /круглых і падоўжных/; 4 ве-расьня 1851 г. падчас выстакі у Лёнданскім Гайд Парку бы-ла відна цэлая эскадра лётаючых кружкоў, якую наглядала публіка ад 9 гадзіны вечара да 3 гадзіны па поуначы; 30 лі-пеня 1880 г. лётаючы кружок быў відзен над Нецярбургам у Pacei; 26 красавіка 1863 г. бачыў такі-ж кружок Доктар Вольф з Абсэrvаторы у Зюрыху і г.д.

Але, хоць пералічаныя тут съведчаньні паходзяць ад людзей навукі, аднак усе яны адносяцца да таго часу калі яшчэ ня было ані паветраных балёнаў, ані тым болей самалётаў. Сучасная авіяцыя значна памагае у выяснянні гэтага цікавага пытання, хоць дасюль яшчэ і не дала безапеляцыйнага адказу на сутнасць гэтых зъявішчаў.

Першая сустрэча сучаснага самалёта з лётающим кружком мела месца 24 чэрвеня 1947 году у штаце Вашынгтон у Амэрыцы. Амэрыканскі камэрсант Кэннэт Арнольд падняўся на сваім прыватным самалёце з мэтаю проста крыху праехацца. Знайходзячыся на вышыні 3000 мэтраў, ён зауважыў цэлую ве-раніцу дыскаў, якія ляцелі з хуткасцю каля 2000 міль на гадзіну, тримаючы кірунак на горны хрыбет Маут Райнэр. Яму здавалася, што пры такой хуткасці яны нямінуха разабюцца аб горы. Аднак, яны раптоўна падняліся уверх амаль верты-кальна і скаваліся ад яго вачэй.

Наступная сустрэча з дыскам мела вельмі сумны канец. Здарылася гэта 7-га студзеня 1948 году, калі 4 амэрыкан-скія зьнішчальнікі тыпу P-51 вярталіся з службовага палёту на аэрадром Гудмэн Фельд у штаце Кентукі. Была 2 гадз. 36 мін. па-паудні, калі камандзір эскадры капітан Т.Ф.Мэнтэль паведаміў аэрадром, што ягоныя машины ідуць на па-садку. У той самы час ён атрымаў неспадзянны адказ: "Ува-га, увага: Важнае паведамленне для чатырох машинаў P-51. Самалёт невядомай нацыянальнасці зауважаны на поўдзень ад Гудмэн Фельд. Прыблізнае вышыні 5 - 6 тысяч мэтраў. Круглы бэлы аб'ект некалькі футаў у папярэчніку. Не адказвае на радыёсыгналы." Насцяля гэтага капітан пачуў у мікрофоне голас каманданта аэрадрома: "Гаворыць палкоўнік Гай Чікс. Загад капітану Мэнтэлю. Напраўляйцесь проста на самалёт ці што там іншае і калі ён будзе аддаляцца, даганеце яго і змусьце прызямліцца. Ні у якім выпадку не пазвольце яму уцячы". "Ес Сэр," адказаў капітан і у хуткім часе было пры-